

دیپلماسی چینی سلامت و پویایی فزاینده اقتصاد چین در همه گیری کرونا

علی باقری دولت آبادی^۱

چکیده

دیپلماسی سلامت، یکی از جنبه های دیپلماسی مدرن است که پس از همه گیری کرونا در جهان، مورد توجه بسیاری از کشورهای جهان واقع شده است. هدف مقاله پیش رو، بررسی نقش دیپلماسی سلامت بر حفظ و تداوم پویایی اقتصادی چین، همزمان با همه گیری کرونا در این کشور و در سطح جهان است. براین اساس، پرسش اصلی پژوهش این است که «دیپلماسی سلامت چگونه به چین کمک کرد تا در شرایطی که کشورهای دیگر با رکود اقتصادی دست و پنجه نرم می کردند، اقتصاد خود را پویا نگه دارد؟» فرضیه اصلی پژوهش این است که «کارکردهای دیپلماسی سلامت، از جمله گسترش روابط با کشورها، تلطیف چهره بین المللی، فرصت سازی برای کسب منافع اقتصادی از راه توسعه صادرات، و... به چین کمک کرد تا پویایی اقتصاد خود را حفظ کند». روش به کاررفته برای انجام پژوهش حاضر، روش کیفی با رویکرد تحلیلی-تبیینی بوده و برای گردآوری داده ها نیز از روش کتابخانه ای استفاده شده است. یافته های پژوهش نشان داد که چین توانسته است در پرتو دیپلماسی سلامت به بازارهای جدیدی (در کشورهای در حال توسعه) دست یافته، برای خود شهرت و محبوبیت سیاسی کسب کند و نقش بازیگری مسئول و خیرخواه را به نمایش بگذارد. در نتیجه این سیاست ها، در سال ۲۰۲۰، استقبال از کالاهای بهداشتی چین و به تبع آن، صادرات این کشور، افزایش یافت. **کلیدواژه ها:** دیپلماسی سلامت، چین، اقتصاد، کرونا، وجهه.

۱. دانشیار روابط بین الملل، گروه علوم سیاسی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران، abagheri@yu.ac.ir

Chinese Health Diplomacy and Increasing Dynamism of China's Economy during the Coronavirus Pandemic

Ali Bagheri Dolatabadi¹

Abstract

Health diplomacy is one of the aspects of modern diplomacy that has become popular in many countries of the world after the coronavirus pandemic. The purpose of this article is to examine the role of health diplomacy in maintaining and continuing China's economic growth as the coronavirus spreads in the country and the world. The main question is how did health diplomacy help China maintain its economic growth while other countries struggled with a recession? The main hypothesis of the research is that the functions of health diplomacy, such as increasing relations with other states, restoring international prestige, creating opportunities for economic benefits through export development, etc., helped China to maintain its economy dynamic. A qualitative method with an analytical-explanatory approach was applied for research and a library method was used for data collection. The findings show that China has achieved the following goals in the light of health diplomacy: it has gained new markets in developing countries; it has created international prestige for this country. It has portrayed a responsible and benevolent role from Beijing. As a result of these policies, the desire to buy health goods made in China increased in 2020, and China exports increased.

Keywords: Health Diplomacy, China, Economy, Coronavirus, Prestige.

۲

پژوهش نامه ایرانی
سیاست بین المللی،
سال ۱۲، شماره ۱، شماره
پیاپی ۲۳، پاییز و زمستان
۱۴۰۲

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

1. Associate Professor, Department of Political Science, Yasouj University

مقدمه

شیوع و ویروس کرونا در نیمه دوم سال ۱۳۹۸ (۲۰۱۹) در جهان، زمینه‌ساز آغاز عصر تازه‌ای در روابط بین‌الملل گردید. این بیماری که در ابتدا تصور می‌شد همانند ابولا، سارس، آنفولانزا، و بیماری‌های عفونی-تنفسی دیگر، به آسانی کنترل‌پذیر و مهارشدنی است، به تدریج سراسر جهان را درنوردید و به شدت بر اقتصاد و سیاست جهانی تأثیر گذاشت. اقتصاد جهان که تا پیش از آن با ویژگی‌هایی مانند تجارت آزاد، جهانی‌شدن، حذف تعرفه‌ها، و جابه‌جایی سرمایه و نیروی انسانی توصیف می‌شد، به یکباره منقبض، درون‌گرا، و محدود شد (Azevêdo, 2020, 1-2)؛ به گونه‌ای که نگرانی‌هایی در مورد بازگشت کشورها به ایده‌های اقتصادی گذشته و کم‌فروغ شدن جهانی‌شدن در بعد اقتصادی شکل گرفت (Dollar, Huang & Yao, 2021, 16). با این حال، چین، برخلاف همتایان غربی‌اش، توانست به سرعت با شرایط پیش‌آمده انطباق یافته و دوباره به شرایط پیش از کرونا بازگردد. پکن در طول دو دهه گذشته، رشد اقتصادی بی‌سابقه‌ای را تجربه کرده و توانسته است خود را به‌عنوان ابرقدرت بالقوه آینده معرفی کند (Fan, 2019). همین نگرانی‌ها سبب شده است که مقامات کاخ سفید از دوران اوباما به این سو، به جای تمرکز بر خاورمیانه، سیاست «چرخش به شرق» را به‌عنوان سیاست خارجی آمریکا برگزینند. برداشت عمومی این است که اگر رشد اقتصادی چین متوقف نشود، بسیار زودتر از آنچه تصور می‌شد، باید با عصر آمریکایی خداحافظی کنیم.

چین که زمانی ایده خودکفایی اقتصادی را دنبال می‌کرد و درهای کشورش را به روی دنیای بیرون بسته بود، در سال ۲۰۲۰، به بزرگ‌ترین جذب‌کننده سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی تبدیل شد (Dollar, Huang & Yao, 2021, 19). صندوق بین‌المللی پول پیش‌بینی کرده است که رشد اقتصادی چین تا پایان سال ۲۰۲۳، بالاترین رشد اقتصادی جهان یعنی ۵ درصد را حفظ خواهد کرد (IMF, 2023). پرسشی که در این راستا مطرح می‌شود، این است که «چین چگونه توانست در دوران شیوع کرونا، همچنان به موفقیت‌های اقتصادی خود ادامه دهد؟» و «نقش دیپلماسی سلامت در حفظ و تداوم پویایی اقتصاد چین در دوران شیوع کرونا در جهان چه بود؟» فرضیه اصلی پژوهش این است که «کارکردهای دیپلماسی سلامت، از جمله گسترش روابط با کشورها، تلطیف چهره بین‌المللی، فرصت‌سازی برای کسب منافع اقتصادی از راه توسعه صادرات، و... به چین کمک کرد تا پویایی اقتصاد خود را حفظ کند؛ بنابراین، هدف اصلی

1. Turn to East

انجمن جهانی مطالعات بین‌الملل

۳

دیپلماسی چینی سلامت و پویایی فزاینده اقتصاد چین در دوران همه‌گیری کرونا

پژوهش حاضر، شناسایی ظرفیت‌هایی است که دیپلماسی سلامت، در اختیار چین گذاشته است و اینکه چگونه بهداشت می‌تواند در خدمت سیاست خارجی کشورها قرار گیرد و حتی برنامه‌های توسعه‌ای آن‌ها را به پیش ببرد. برای انجام پژوهش حاضر، از روش کیفی با رویکرد تحلیلی-تبیینی استفاده شده است. داده‌های پژوهش از پایگاه‌های الکترونیکی، شامل گزارش‌های اقتصادی و بهداشتی ارائه‌شده توسط مؤسسه‌ها و سازمان‌های بین‌المللی و نیز منابع دست اول (سخنان مقامات چینی که در روزنامه‌ها و پایگاه‌های خبری منتشر شده‌اند)، به همراه منابع تکمیلی (مقاله‌های منتشر شده به زبان انگلیسی)، به شیوه کتابخانه‌ای گردآوری شده‌اند.

۱. پیشینه پژوهش

درباره نقش دیپلماسی سلامت در حفظ و تداوم پویایی اقتصاد چین در دوران کرونا، هیچ پژوهشی به فارسی و انگلیسی انجام نشده است. این در حالی است که درباره دیپلماسی سلامت چین، مقاله‌های پرشماری به زبان انگلیسی انتشار یافته است که می‌توان آن‌ها را در چند گروه دسته‌بندی کرد: گروه نخست، مقاله‌هایی هستند که کوشیده‌اند برنامه مشارکت جهانی چین در بهداشت و مقابله با کرونا را به ابتکار یک کمربند-یک جاده^۱ شی-جین-پینگ^۲، گره زده و از آن با عنوان «جاده ابریشم سلامت^۲» یاد می‌کنند. بر پایه این تحلیل‌ها، پکن اقدامات مبارزه با همه‌گیری کووید-۱۹ در کشورهای دریافت‌کننده کمک‌ها را با چشم‌انداز همکاری پس از همه‌گیری در چارچوب ابتکار یک کمربند-یک جاده، پیوند زده است. این مقاله‌ها تلاش می‌کنند این پیام را برسانند که در پشت ظاهر انسان‌دوستانه کمک‌های چین، اهداف کلان سیاسی نهفته است (Rudolf, 2021; González, 2021). گروه دوم، مقاله‌هایی را دربر می‌گیرد که در نكوهش رفتار چین برای پنهان‌سازی منشأ بروز کرونا نوشته شده‌اند و نشان می‌دهند که چین، چگونه از دیپلماسی سلامت برای تلطیف چهره بین‌المللی خود استفاده کرده است. به نظر نویسندگان این گروه از مقاله‌ها، چین با کمک‌های پزشکی خود، افزون‌بر به‌نمایش گذاشتن چهره یک رهبر جهانی خیرخواه از خود، بر ناکامی‌های اولیه‌اش در مهار کرونا سرپوش گذاشته است (Kowalski, 2021; Verma, 2020). دسته سوم، مقاله‌هایی هستند که به اهداف ژئوپلیتیک چین در جهان توجه کرده و از آماده شدن این کشور

1. The Belt and Road Initiative (BRI)
2. Health Silk Road

برای به عهده گرفتن نقش رهبری جهان در آینده خبر می دهند. این مقاله ها بر کمک های پزشکی و اعتبارات مالی چین - به عنوان راهی برای نفوذ این کشور در قلب شهروندان کشورهای دیگر - متمرکز شده و کوشیده اند تا نشان دهند که چگونه چین در حال معرفی خود به عنوان یک بازیگر مسئول در جهان است (Chaziza, 2020; Gauttam, et. al., 2020).

دسته چهارم، مقاله هایی هستند که موضوع بهره گیری چین از شرایط ایجاد شده به واسطه شیوع کرونا، برای افزایش قدرت نرم این کشور در جهان را بررسی کرده و از آن با عنوان «دیپلماسی ماسک» یا «دیپلماسی کرونا و وروس» یاد کرده اند (Wong, 2020; Li, 2020). در این باره در ایران نیز امیر عباسی خوشکار (۲۰۲۰) در مقاله ای با عنوان «گسترش جهانی وروس کرونا و مدیریت قدرت نرم؛ بررسی موردی مدیریت چینی قدرت نرم» نشان داده است که چین با استفاده از ابزارهای رسانه ای برای اقناع و هدایت مردم داخل چین و تأثیر گذاری بر افکار عمومی جهان، تصویر مطلوبی از حکمرانی داخلی این کشور و ایفای نقش دولتی مسئولیت پذیر ساخته است.

آنچه با مرور آثار یاد شده مشخص می شود، این است که بیشتر مقاله ها و پژوهش ها، پیامدهای سیاسی اقدامات چین در زمان شیوع کرونا را بررسی کرده و از مزیت های اقتصادی دیپلماسی سلامت غافل بوده اند؛ از این رو، مقاله حاضر کوشیده است این ضعف علمی را پوشش داده و نشان دهد که چگونه دولت ها می توانند از بسترهای تهدیدزا، فرصت سازی کرده و دست به تولید ثروت بزنند.

۲. چارچوب نظری پژوهش

تغییر شرایط و مطرح شدن مؤلفه های جدید در عرصه بین الملل موجب شده است که کشورها برای پیشبرد بهتر منافع ملی خود، ابزارها، فن ها، و سیاست های جدیدی را به کار بگیرند. انقلاب در عرصه ارتباطات و افزایش وزن و نقش افکار عمومی نیز از جمله عواملی است که سبب شده است کشورها مانند گذشته، تنها به بدهستان های دولتی خود در قالب دیپلماسی سنتی تکیه نکنند. بر این اساس، دیپلماسی عمومی به عنوان یکی از راه های ارتقای وجهه کشورها و ملت ها، روشی برای تقویت قدرت نرم به شمار می آید که کشورها در دستگاه سیاست خارجی از آن بهره می برند (Hadian & Ahadi, 2009, 86-87). کنان ناکامورا و متیو وید، دیپلماسی عمومی را تلاش های دولت برای اجرای سیاست خارجی و حمایت از منافع ملی از طریق برقراری ارتباط مستقیم با جامعه هدف در یک کشور خارجی تعریف کرده اند (Nakamura & Weed,

2009). امروزه این دیپلماسی، به شکل های گوناگونی، از دیپلماسی فرهنگی گرفته تا دیپلماسی رسانه‌ای، به نمایش گذاشته شده است که یکی از ابعاد آن نیز دیپلماسی سلامت است.

آنتونی فائوچی، دیپلماسی سلامت را این گونه تعریف کرده است: «به دست آوردن قلب و ذهن مردم در کشورهای فقیر با صادرات مراقبت‌های پزشکی، تخصص، و پرسنل برای کمک به کسانی که بیشتر به آن نیاز دارند» (Fauci, 2007, 1169). بلومنتال و شلیسل نیز دیپلماسی سلامت را وسیله‌ای برای محافظت از خود در جامعه جهانی دانسته و از آن به عنوان فرصتی برای ایجاد ارتباط بین دولت‌های جهان، بخش خصوصی، و سازمان‌های غیردولتی در راستای ارتقای سلامت عمومی یاد کرده‌اند (Blumenthal & Schlissel, 2017). نکته قابل توجه درباره این تعریف‌ها این است که در همه آن‌ها، مسئله سلامت، صلح، و همکاری، برجسته شده و تلاش شده است از این دیپلماسی به عنوان ابزاری برای کاستن از بیماری و بالا بردن ضریب امنیت بهداشتی جهان یاد شود. تنها جایی که در آن می‌توان نشانی از مزیت یا پیامدهای اقتصادی دیپلماسی سلامت یافت، اهداف مطرح شده درباره دیپلماسی سلامت از سوی سازمان جهانی بهداشت است که در توصیف اهداف دیپلماسی سلامت این گونه بیان می‌کند: «امنیت بهداشتی و سلامت بهتر مردمان، بهبود روابط دولت‌ها، و تعهد طیف گسترده‌تری از بازیگران بین‌المللی به همکاری با یکدیگر در راستای بهبود سطح سلامت جهانی، و رسیدن به نتایج مطلوب در حمایت از اهداف کاهش فقر و افزایش برابری در جهان» (WHO, 2020). در میان اهداف یادشده، نکته قابل تأمل از منظر اقتصادی، رسالتی است که این سازمان به عنوان یکی از کارگزاری‌های تخصصی سازمان ملل برای مبارزه با فقر، بیماری، و افزایش برابری در جهان به عهده دارد.

خلاصه اصلی در اینجا این است که تا دهه پایانی قرن بیستم، نظریه‌های روابط بین‌الملل به بحث دیپلماسی سلامت وارد نشده و آن را به عنوان موضوعی فرعی و حاشیه‌ای در سیاست خارجی در نظر می‌گرفتند. آنان سیاست بین‌الملل را بیشتر مبارزه‌ای برای حفظ، گسترش، و نمایش قدرت به شمار می‌آوردند (Guzzini, 2018, 10). جرمی یود در این باره به صراحت می‌گوید: «نظریه‌های نئورئالیسم، نئولیبرالیسم، و سازه‌انگاری روابط بین‌الملل باید به موضوعات بهداشتی، به ویژه ایدز، توجه داشته باشند؛ زیرا، بیشتر مدافعان امنیت بهداشتی، نتوانسته‌اند مسائل را بر پایه نظریه‌های گذشته واکاوی و تحلیل کنند» (Youde, 2005, 197).

با وجود این ضعف کلی نظری باید گفت، در میان نظریه‌های روابط بین‌الملل، نظریه لیبرالیسم، بیشترین نزدیکی محتوایی را با دیپلماسی سلامت دارد. این امر به چند عامل مربوط می‌شود: نخست، جایگاهی است که پیروان این نظریه برای صلح، ثبات، و نفی جنگ قائل می‌شوند و شرایط بد بهداشتی را به عنوان

یکی از پیامدهای جنگ و ناآرامی در نظر می‌گیرند. برای این طیف، عدالت، اخلاق، برابری، و امنیت مشترک، همچنان یک دغدغه غیرقابل چشم‌پوشی است (Burchill et.al., 2012, 87-120)؛ نکته دوم، توجه این گروه به بازیگران غیردولتی در روابط بین‌الملل، به‌ویژه نقش بازیگران فعال در عرصه بهداشت و سلامت، همچون پزشکان بدون مرز، خیریه‌ها، و... است. امروزه مشخص شده است که طیف گسترده‌ای از بازیگران، از سازمان‌های بین‌المللی گرفته تا سازمان‌های مردم‌نهاد، خیریه‌ها، و شرکت‌های چندملیتی، بر فرصت‌ها و پیامدهای بهداشتی تأثیر گذاشته‌اند (Davies, 2010, 1169)؛ نکته سوم، توجه این نظریه به صلح دموکراتیک و اصلاح ساختار نظام سیاسی کشورها به‌عنوان عاملی است که می‌تواند به فقر بیشتر مردم و بی‌ثباتی سیاسی نظام منجر شود. نکته چهارم، علاقه‌مندی این نظریه‌ها به مباحث اقتصادی و نقشی است که می‌تواند در تحقق صلح داشته باشند. به‌طور خاص این نظریه‌ها، بحث وابستگی متقابل اقتصادی با محوریت بازیگران جدید و در چارچوب جهانی شدن را با علاقه و جدیت بیشتری دنبال می‌کنند (Hackbarth, 2009, 2-3).

لیبرال‌ها بر این نظرند که جهانی شدن، مرحله جدیدی را در عصر سرمایه‌داری ایجاد کرده است و دولت‌ها باید بر رشد تجارت آزاد، ظرفیت شرکت‌های فراملی در گریز از مقررات سیاسی و حوزه‌های صلاحیت حقوق ملی، و آزادی سرمایه از قید محدودیت‌های ملی و سرزمینی تمرکز کنند (See: Friedman, 2000). گسترش فناوری‌های ارتباطات و اطلاعات و نقش آفرینی آن در امر تجارت، موجب شده است که در قرن ۲۱، فعالیت‌های بازرگانی نسبت به قرن پیش از آن، رشد بی‌سابقه‌ای داشته باشد. در جریان انتقال کالا و خدمات از سراسر جهان دو پرسش مهم، ذهن فعالان اقتصادی را درگیر خود کرد: (۱) آزادسازی تجاری و خدمات بهداشتی چه تأثیری بر نظام بهداشت ملی در کشورهای در حال توسعه دارد؟ و (۲) چگونه شیوع برخی بیماری‌ها همچون ایدز، آنفولانزای مرغی، آنفولانزای خوکی، و سارس می‌تواند بر تجارت جهانی تأثیرگذار باشد؟ (See: Drager & Fidler, 2004). نظریه‌های لیبرالیسم کوشیده‌اند برای این پرسش‌های جدید، پاسخ‌هایی بیابند و در این مسیر، حتی پای اهداف سیاسی نیز به‌میان کشیده شد و از دیپلماسی سلامت به‌عنوان راهی برای افزایش قدرت نرم، سخن به‌میان آمد (Kickbusch, 2011, 3). تجزیه و تحلیل ارائه شده توسط وات و همکاران، نشان داد که اعضای گروه بریکس (برزیل، روسیه، هند، چین، و آفریقای جنوبی) برای مشارکت در مسائل بهداشت جهانی، انگیزه‌هایی همچون تعهد به عدالت اجتماعی، تقویت شهرت بین‌المللی، و محرک‌های اقتصادی دارند (Watt, et. al., 2013, 763). گاتمن و همکارانش اثبات کرده‌اند که دیپلماسی سلامت می‌تواند نقش مؤثری در ارائه یک چهره

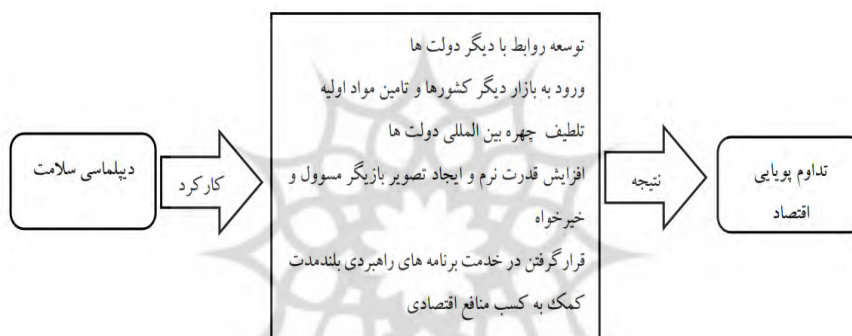

۷

دیپلماسی چینی سلامت و
پویایی فزاینده اقتصاد
چین در دوران همه‌گیری
کرونا

خیرخواه از دولت‌ها ایفا کند (Gauttam, et. al., 2020). یافته‌های گونزالس نیز تأیید کرده است که می‌توان اهداف راهبردی و کلان کشور را در قالب پوششی زیبا و موجه، همچون دیپلماسی سلامت، پیگیری کرد (González, 2021). همچنین، تلاش علمی دریگر و فیدلر نشان داده است که چگونه همه‌گیری برخی بیماری‌ها می‌تواند بر تجارت جهانی تأثیرگذار باشد (Drager & Fidler, 2004). سرانجام، فیدلر اثبات کرده است که این ایده که حوزه سلامت، حوزه‌ای غیرسیاسی و فنی است، نادرست است و در قرن ۲۱، بهداشت به ارزشی سیاسی و برجسته برای بشریت تبدیل شده است؛ بنابراین، پویایی فعالیت‌های بهداشتی برای گسترش همکاری‌های مثبت سیاسی، بسی بیشتر از آن چیزی است که نظریه‌های کارکردگرایی در نظر دارند (Fidler, 2005, 184). مجموع یافته‌های نظری یادشده کمک می‌کند تا بتوان یک چارچوب مفهومی مبتنی بر شش شاخص را برای ترسیم رابطه دیپلماسی سلامت و اقتصاد شناسایی و آن را بر رفتار چین در دوران کرونا، منطبق کرد (ر.ک: شکل شماره ۱).

شکل شماره (۱). رابطه دیپلماسی سلامت و پویایی اقتصاد

۳. دیپلماسی سلامت چین

تاریخچه دیپلماسی سلامت چین را باید در دو دوره بررسی کرد: نخست از سال ۱۹۴۹ تا ۱۹۷۱ و سپس از ۱۹۷۱ به این سو. در دوران نخست، چین دیپلماسی سلامت را در قالب روابط دوجانبه و از طریق همکاری با دولت‌های در حال توسعه، به ویژه کشورهای آسیایی و آفریقایی، دنبال می‌کرد (Kadetz, 2013, 149). در دوره دوم، در نتیجه کسب کرسی سازمان ملل و شورای امنیت، حضور پکن در عرصه بین‌المللی تقویت شد و دیپلماسی سلامت، بُعدی چندجانبه به خود گرفت. در حالی که در دوره نخست، محور برنامه‌های دیپلماسی سلامت چین بر کمک‌های بهداشتی، تأسیس بیمارستان، آموزش دانشجویان خارجی و نیروهای بهداشت و درمان و کمک‌های مالی و پزشکی استوار بود، در دور دوم، به مشارکت بین‌المللی خود در

برنامه‌های بهداشتی‌ای همچون کارزارهای مبارزه با بیماری‌های فراگیری همچون ایدز، ابولا، و مالاریا شدت بخشید و در سازمان جهانی بهداشت و تصمیم‌گیری‌های این نهاد بین‌المللی حضور پررنگ‌تری پیدا کرد. چین در این دوره کوشیده است کمک‌های خود را فراتر از دولت‌ها به سطح نهادهای بین‌المللی نیز گسترش دهد (Kobierecka & Kobierecki, 2021, 1-15). در این دوره، دیگر نمی‌توان برای دیپلماسی سلامت چین (همانند دوران جنگ سرد) اهداف ایدئولوژیک-سیاسی در نظر گرفت، بلکه باید گفت، اهداف چین بر محور اقتصادی-سیاسی می‌چرخد و حتی بُعد اقتصادی آن بیشتر شده است.

پکن، دور جدید دیپلماسی سلامت خود را از سال ۲۰۱۵ به این سو در بستر جاده ابریشم سلامت پیگیری کرده است. اگرچه مقامات چینی در سال ۲۰۱۵ و در برخی اسناد مربوط به ابتکار یک کمربند-یک جاده به ایده جاده ابریشم سلامت اشاره کرده بودند، اما این ایده نخستین بار در سال ۲۰۱۶ و توسط شی جین‌پینگ در سفر به کشور ازبکستان به‌طور رسمی اعلام شد. در سال ۲۰۱۶، یعنی سال آغازین دستور کار ۲۰۳۰ سازمان ملل برای توسعه پایدار، شورای دولتی چین، سند سلامت ۲۰۳۰ این کشور را منتشر و خود را متعهد کرد که تا سال ۲۰۳۰، استانداردهای بهداشتی کشورش را تا سطح استانداردهای کشورهای توسعه‌یافته ارتقا دهد و به اهداف پیش‌بینی‌شده در سند سازمان ملل دست یابد. با تبلیغات فعالانه مقامات چینی، این ایده به سرعت مورد تأیید بین‌المللی قرار گرفت. در جریان بازدید رسمی رئیس‌جمهور چین از مقر سازمان جهانی بهداشت در ژنو در ژانویه ۲۰۱۷، چین و سازمان جهانی بهداشت، یادداشت تفاهمی را در راستای همکاری بهداشتی کمربند و جاده امضا کردند (Cao, 2020, 22). در اواخر همان سال، چین، میزبان اجلاس مقامات بلندپایه بهداشت ۳۰ کشور و نمایندگان تعدادی از سازمان‌های بین‌المللی بهداشتی بود که با تصویب یک بیانیه مشترک مبنی بر تعیین خطوط تلاش برای تقویت همکاری‌های بهداشتی در قالب طرح یک کمربند-یک جاده، به پایان رسید (National Health Commission of the People's Republic of China, 2017). براساس این برنامه، چین به کشورهای واقع در مسیر جاده ابریشم، خدماتی ارائه می‌داد که مهم‌ترین آن‌ها عبارت بودند از: همکاری‌های علمی-تحقیقاتی، تجهیز بیمارستان‌ها و درمانگاه‌ها، تبادل اطلاعات و دانش درباره بیماری‌ها، همکاری در بحران‌های بهداشتی، به اشتراک گذاری طب سنتی چینی، درمان رایگان توسط پزشکان چین، و سایر موضوعات بهداشتی-پزشکی. در بحبوحه گسترش کرونا، جاده ابریشم سلامت به محور اصلی سیاست خارجی چین تبدیل شد و در چارچوب این برنامه، کمک‌های پزشکی و آموزش‌های بهداشتی، توسعه بیشتری پیدا کرد تا هم به وجهه آسیب‌دیده این کشور کمک کند و هم توانایی آن را برای رهبری جهان

در آینده به تصویر بکشد (Roy, 2020).

۴. کارکردهای دیپلماسی سلامت برای چین

دیپلماسی سلامت نیز همچون سایر همتایان نوین خود، اولاً برآمده از شرایط جدید بین‌المللی و نیاز و ضرورت همکاری در حوزه‌های بهداشتی است، ثانیاً، بیانگر این است که دولت‌ها به‌تنهایی نمی‌توانند مشکلات سیاست خارجی خود را حل کنند و به مشارکت و همراهی بخش غیردولتی نیاز دارند. ثالثاً، با تهدیدهای بهداشتی نوینی همچون شیوع کرونا در جهان، سیاست خارجی را نمی‌توان از سیاست داخلی جدا دانست و این دو در هم تنیده شده‌اند. براین اساس، دولت‌ها می‌کوشند تا دیپلماسی سلامت را به‌عنوان ابزاری برای خدمت به بهداشت، سیاست، و اقتصاد کشور به کار گیرند. چین از جمله کشورهایی است که در فرایند همه‌گیری کرونا، در این حوزه، تجربه‌ی موفق‌تری داشت. این اثربخشی در نتیجه‌ی کارکردهای دیپلماسی سلامت به‌دست آمد که در ادامه توضیح داده شده‌اند.

۴-۱. گسترش روابط با دولت‌های دیگر

گسترش روابط با کشورهای درحال توسعه، به‌ویژه کشورهای آفریقایی و آمریکای لاتین، یکی از اقداماتی است که در طول دو دهه‌ی گذشته در دستور کار سیاست خارجی چین بوده و در این راستا، از حوزه‌ی بهداشت به‌عنوان ابزاری برای ایجاد روابط راهبردی با این کشورها بهره‌گرفته است (Amaya & Lombaerde, 2019, 86-92). گسترش کرونا، فرصتی را برای سیاست خارجی چین فراهم کرد تا راه خود را به درون قاره‌ی آفریقا، هموارتر کند؛ قاره‌ای که تا نیم قرن پیش، بهشت کشورهای اروپایی برای غارت منابع طبیعی و استفاده از کارگران ارزان‌قیمت آن بود. برخلاف کشورهای اروپایی که راه خود را با لشکرکشی و کشتار به درون قاره‌ی آفریقا باز کردند، چین این کار را به شیوه‌ای نرم و نامحسوس انجام داده است. درست یک سال پیش از همه‌گیری کرونا، انجمن همکاری چین و آفریقا، برنامه‌ی اقدام پکن^۱ برای سال‌های ۲۰۲۱-۲۰۱۹ را در سپتامبر سال ۲۰۱۸ تنظیم کرد. بخش مراقبت‌های پزشکی و سلامت عمومی، از جمله سرفصل‌های مهم این سند بود. برپایه‌ی این سند، چین متعهد شد که در بخش خدمات پزشکی و بهداشتی و مدیریت بیمارستانی به کشورهای آفریقایی کمک کند؛ مرکز آفریقایی کنترل و پیشگیری از بیماری‌ها و بیمارستان‌های دوستی چین و آفریقا را در سراسر این قاره راه‌اندازی نماید؛ برنامه‌های همکاری در راستای پیشگیری و کنترل بیماری‌های واگیردار را شروع کند؛ پزشکان متخصص آفریقایی بیشتری را آموزش

1. Forum on China-Africa Cooperation Beijing Action Plan (2019-2021)

دهد؛ به اعزام گروه‌های پزشکی برای برآورده کردن بهتر نیازهای این قاره، ادامه دهد؛ خدمات پزشکی سیار بیشتری برای درمان آب مروارید، بیماری‌های قلبی، و ترمیم دندان به بیماران ارائه کند؛ و به‌طور منظم، جلسه‌هایی را در سطوح بالا در زمینه سلامت برای گفت‌وگو و توسعه بیشتر همکاری‌ها برگزار کند (Ministry of Foreign Affairs of PRC, 2018, 16-18).

آنچه به توسعه دیپلماسی سلامت چین در آفریقا کمک کرد، نیازهای بهداشتی کشورهای آفریقایی و کم‌توجهی دولت‌های توسعه‌یافته به این بخش از جهان بود؛ به‌گونه‌ای که کشورهای آفریقایی، به‌مهم‌ترین کشورهای ذی‌نفع کمک خارجی چین تبدیل شدند (Brautigam, 2009). البته نحوه توزیع خدمات دیپلماسی سلامت چین در سراسر این قاره یکسان نبوده است. چین، سرمایه‌گذاری‌های خود را بر کشورهای متمرکز کرده است که بیشترین تشابه را به لحاظ نظام سیاسی با این کشور دارند یا در مواضع سیاسی با پکن همسو هستند. سرمایه‌گذاری چین در حوزه‌های بهداشتی در آفریقا، موجب تقویت روابط اقتصادی، گشوده شدن بازارهای جدید به‌رووی کالاهای چینی، و ایجاد حسن‌نیت برای تسهیل استخراج منابع طبیعی آفریقا شده است. این شرایط بیشتر در کشورهایی ایجاد شده است که قدرت چانه‌زنی کمتری در مذاکرات داشته‌اند. با وجود این، دولت چین مدعی است که این مزایای اقتصادی را باید به‌عنوان نتیجه دیپلماسی اقتصادی این کشور در نظر گرفت، نه به‌عنوان یکی از انگیزه‌های دیپلماسی سلامت آن (State Council of the People's Republic of China, 2011)؛ ادعایی که چندان صادقانه به‌نظر نمی‌رسند؛ به‌عنوان مثال، می‌توان به کمک مالی یک میلیارد دلاری چین به آنگولا از سال ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۰ برای خرید آمبولانس و ساخت بیمارستان اشاره کرد که صادرات نفت آنگولا به چین را در پی داشت. در واقع، به‌دنبال تغییر دیپلماسی چین در سال ۱۹۷۸ و نگاه اقتصادی به این دیپلماسی، بسیاری از طرح‌های ساخت بیمارستان در آفریقا، به‌جای اینکه مبتنی بر کمک‌های بلاعوض مالی باشد، به طرح‌های تجاری مرتبط شده‌اند. نمونه‌ای از این دیپلماسی جدید را در سال ۲۰۰۷ با جمهوری دموکراتیک کنگو می‌توان مشاهده کرد؛ جایی که چین با امضای قرارداد ۹ میلیارد دلاری با جمهوری دموکراتیک کنگو، متعهد شد که به‌ازای واردات ده میلیون تن مس و چهارصد هزار تن کبالت و سرمایه‌گذاری مشترک در بخش معادن این کشور، در ایجاد زیرساخت‌های کنگو، از جمله ساخت ۳۲ بیمارستان و ۱۴۵ مرکز بهداشتی مشارکت کند (Mathiason, 2008). در دوران شیوع بیماری کووید-۱۹، چین تمرکز خود را بر کمک‌رسانی به این دسته از کشورها متمرکز کرد و فصل تازه‌ای را در روابط خود با اتیوپی، زیمبابوه، سیرالئون، سنگال، گینه استوایی، الجزایر، کنیا، مصر، مراکش، موریتانی، و لیبی گشود؛ کشورهایی که در دوره فراموش شدن از

سوی غرب، از حمایت‌های فراگیر بهداشتی چین (ارسال ماسک و مواد ضد عفونی کننده، تجهیزات پزشکی، کیت‌های تشخیص، واکسن، و...) برخوردار شدند (Procopio, 2020, 1).

۲-۴. ورود به بازار کشورها و تأمین مواد اولیه

چین امروزه می‌کوشد تا در پرتو دیپلماسی سلامت، روابط بلندمدت و ابستگی کشورها و شبکه‌های حمایتی^۱ خود را در سراسر جهان گسترش دهد. پکن با تمرکز بر راهبرد «سرمایه‌گذاری در بیرون» تلاش می‌کند تا قراردادهای بلندمدتی را با کشورهای دیگر منعقد کند. این قراردادها، دولت‌ها را به تأمین کنندگان مواد اولیه و بازارهای جدیدی برای چین تبدیل خواهند کرد. چین از طریق ارائه خدمات امدادسانی اضطراری به کشورهای درگیر در بلایای طبیعی و بحران‌های بهداشت عمومی، از جمله در طول دوران همه‌گیری کرونا، دسترسی بی‌نظیر و چشمگیری به زیرساخت‌های بحرانی کشورهایی پیدا کرد که درهای خود را به‌روی چین گشوده بودند. این ورود به بازار کشورهای جدید، فرصتی را برای کسب حمایت بوروکرات‌های سطوح میانی قدرت در آن کشورها (به‌عنوان مثال، شهرداران، و استانداران) ایجاد می‌کند تا راه را برای محصولات چینی به آن کشورها باز کنند. چین، امیدوار است تکنوکرات‌های چینی بتوانند با فعال کردن واردات منظم و پیوسته فناوری و منابع به داخل کشور خود، سهام بازار صنایع نوظهور مانند بیوتکنولوژی و تجهیزات پزشکی را به‌گونه‌ای مؤثر در جهان گسترش دهند و به‌طور غیرمستقیم، باعث افزایش درآمد شرکت‌های دولتی یا تحقق راهبرد کلان این کشور تا سال ۲۰۲۵ شوند (Wong, 2020, 3). شی‌جین‌پینگ، رئیس‌جمهور چین، نیاز دارد تا به مردم چین نشان دهد که برنامه‌های این کشور در راستای مبارزه با فساد، احیای جاده ابریشم، تلاش برای تبدیل شدن به رهبر جهان، ایفای نقش در نهادهای قانون‌گذار بین‌المللی، و... در جهت و مسیر درست حرکت می‌کند. رهبران چین به‌خوبی می‌دانند که اگر اعتبار این کشور با تأثیرپذیری از تبلیغات منفی غربی، آسیب ببیند، ممکن است برداشت‌های جهانی در مورد چین و آینده سیاسی آن تغییر کرده و حتی سرمایه‌گذاری‌های خارجی در این کشور کاهش پیدا کند (Verma, 2020, 7-8). کاهش سرمایه‌گذاری‌های خارجی، با خود بیکاری، تورم، رکود، کاهش صادرات، رشد منفی اقتصادی، از دست دادن بازارهای منطقه‌ای و جهانی، و در یک کلام، افول اعتبار چین را به همراه خواهد داشت؛ بنابراین، بسیار مهم است که هم جامعه داخلی چین و هم جامعه بین‌المللی، این کشور را شریکی راهبردی، قابل اعتماد، صلح‌طلب، و خیرخواه بدانند (McCormick,

۳-۴. تلطیف چهره بین‌المللی چین

مردم جهان، صرف نظر از اقتصاد پیشتاز چین و کالاهای چینی، این کشور را با اقتدارگرایی به‌جامانده از دوران انقلاب کمونیستی و شیوه تعامل آن با فعالان مدنی و مردم تایوان می‌شناسند. برای بسیاری از مردم جهان، خاطره میدان تیان‌من همچنان زنده است و چین، نمونه‌های جدیدی از این رفتارها را نیز در مورد مسلمانان استان سین‌کیانگ نشان می‌دهد. بازتاب جهانی اخبار مربوط به اردوگاه‌های آموزشی اجباری چین برای مسلمانان یا کنترل زادوولد در این استان، چهره بیرونی این کشور را مخدوش کرده است. نظرسنجی «مرکز تحقیقات پیو» نشان می‌دهد که در میان اقتصادهای پیشرفته در اروپا، آمریکای شمالی، و منطقه آسیا و اقیانوسیه، کمتر کسی فکر می‌کند که دولت چین به آزادی‌های شخصی مردمش احترام می‌گذارد و از هر ۱۰ نفر، هشت نفر یا بیشتر، چنین نظری دارند (Silver, Devlin & Huang, 2021). دولت چین در پرتو فرصت ایجادشده در نتیجه دیپلماسی سلامت کوشیده است تا این تصاویر منفی از خود را دست‌کم در میان کشورهای در حال توسعه - با تصاویر جدیدی جایگزین کند؛ تصویر کشوری که بالاترین رتبه اهدای واکسن را در جهان دارد؛ کشوری که به دیگران برای مقابله و کنترل کرونا کمک می‌کند؛ کشوری که همکاری فعال و سازنده‌ای با سازمان جهانی بهداشت دارد؛ به گونه‌ای که می‌توان گفت، پکن در چارچوب برنامه کواکس، زیر نظر سازمان جهانی بهداشت، در اهدای واکسن به کشورهای در حال توسعه بر رقبای خود پیشی گرفت (CGTN, 2021). به گفته لی ژینگ کیان، رئیس بخش تجارت خارجی وزارت بازرگانی چین، پکن به ۶۶ کشور و یک سازمان بین‌المللی برای مقابله با کووید-۱۹، واکسن و سرنگ اهدا کرد. پاکستان، کامبوج، فیلیپین، سریلانکا، و بسیاری از دولت‌های آفریقایی، از جمله این کشورها هستند و قرار است این کمک‌ها به‌دست ۸۸ کشور و چهار سازمان بین‌المللی دیگر نیز برسد. همچنین، چین در اجلاس جهانی سلامت در ماه مه ۲۰۲۱ متعهد شد که ظرف سه سال آینده، ۳ میلیارد دلار دیگر کمک بین‌المللی برای مقابله با کووید-۱۹ و بهبود اوضاع اقتصادی-اجتماعی کشورهای در حال توسعه اهدا کند. این کشور همچنین قصد دارد مرکز ملی تقویت تحقیق و توسعه واکسن را به‌عنوان بخشی از مرکز تحقیق و توسعه واکسن بریکس^۲ در برزیل، روسیه، هند، چین، و آفریقای جنوبی راه‌اندازی کند و به ۵۶ کشور جهان، واکسن بدهد (CGTN, 2021).

1. Li Xingqian
2. The BRICS Vaccine Research and Development Center

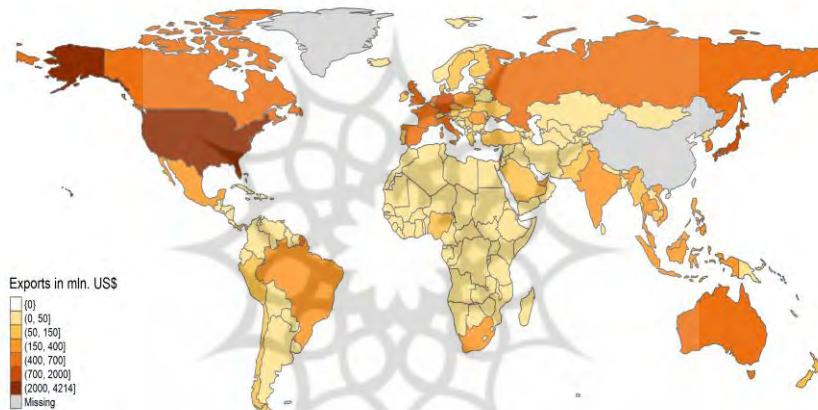
بر پایه گزارش مؤسسه مطالعات مالی چونگ یانگ در دانشگاه رنمین^۱، چین به لحاظ تعداد واکسیناسیون در جهان نیز پیشرو است؛ زیرا، تا ۱۹ ژوئن ۲۰۲۱، بیش از یک میلیارد دوز و تا ۲۷ اکتبر سال ۲۰۲۳، حدود سه و نیم میلیارد دوز تزریق داخلی در کشورش انجام داده است (Trading Economics, 27 October 2023). این آمارها در ۲۲ ژوئیه ۲۰۲۱، ۱/۴۸ میلیارد بود که نرخ واکسیناسیون ۵۲/۹ درصدی چین را نشان می داد؛ رقمی که حاکی از این بود که این کشور نیمی از ۳۸ میلیون دوز واکسن کووید-۱۹ را که روزانه در سراسر جهان تزریق می شود، به خود اختصاص داده است (Global Times, 29 July 2021). مجموعه اقدامات یادشده باعث شده است که چین بتواند چهره خود در جهان را، که در ابتدای شیوع کرونا به سبب پنهان کاری درباره ویروس کرونا مخدوش شده بود، تاحدی اصلاح کند (Verma, 2020, 248). از این مجموعه تلاش های منسجم و هدفمند در عرصه بین المللی با عنوان «دیپلماسی واکسن»^۲ یاد شده است؛ دیپلماسی که در پی به دست آوردن نفوذ و نمایش خیرخواهی^۳ است (Yang, 2021). کامیابی چین در این مسیر، ناشی از چند اقدام بود: نخست موضع کشورهای غربی برای اولویت دادن به شهروندان خود در تزریق واکسن و امتناع از توزیع جهانی آن که به چین فرصت داد تا خود را یک قهرمان توزیع واکسن^۴ در جهان جلوه دهد؛ دوم امکان حمل، نگهداری، و خرید ارزان تر این واکسن نسبت به نمونه های مشابه دیگر که نقش مؤثری در تسریع فرایند ژئوپلیتیک صعود چین به سوی دستیابی به جایگاه رهبر منطقه ای ایفا کرد. این اقدامات تنها به شکل دولتی انجام نشد؛ بنیادها، مراکز پژوهشی، دانشگاه ها، خیریه ها، و شرکت های خصوصی همچون «علی بابا» و «جک ما»^۵ نیز با اهدای ماسک و تجهیزات پزشکی در این کار سهیم بودند (Hatton, 2020). یافته های تلیاس و اوردینر نشان می دهد که چین بین ۱۱ فوریه تا ۲۰ ژوئن ۲۰۲۰، در قالب دیپلماسی ماسک، ۵۳۷ مورد کمک مالی به ۳۳ کشور آمریکای لاتین و حوزه کارائیب داشته است که بالغ بر ۱۲۸ میلیون دلار می شود. ونزوئلا، برزیل، و شیلی با ۶۱/۴ درصد، مقصد اصلی این کمک ها بوده اند. تلیاس و اوردینر تأکید کرده اند که کمک های مالی دولت مرکزی چین، شرکت ها، شهرداری ها و بنیاد های چینی، به شدت تحت تأثیر دو عامل تعیین کننده سیاسی، یعنی وضعیت همکاری با چین و سیاست چین واحد بوده است. افزون بر این، کمک های ارائه شده توسط چین به کشورهایی با نظام سیاسی اقتدارگرا

1. Chongyang Institute for Financial Studies at Renmin University of China (RDCY)
2. Vaccine Diplomacy
3. Influence and Favor
4. Champion of Vaccine Distribution
5. Jack Ma

بیشتر از دموکراسی‌ها بوده است (Telias & Urdinez, 2021, 1-29).

پیش از اتخاذ «دیپلماسی واکسن» و در بجهوه شیوع کرونا در جهان، چین از دیپلماسی دیگری به نام «دیپلماسی ماسک» رونمایی کرده بود. این کشور در مجموع در سال ۲۰۱۹، پنج میلیارد ماسک تولید کرد. این رقم با شدت گرفتن شیوع کرونا و نیاز جهانی به ماسک افزایش یافت؛ به گونه‌ای که در سال ۲۰۲۰ به حدود ۱۰ میلیارد رسید (Thomala, 2021). یافته‌های آندریا فوکس^۱ و همکارانش نشان می‌دهد که در زمانه‌ای که «جنگ‌های ماسک»^۲ در جهان به راه افتاده بود، چین به یک‌باره تولید ماسک و مواد بهداشتی را در ماه‌های آوریل ۲۰۱۹ تا ۲۰۲۰ در کشورش افزایش داد و مقاصد جدیدی برای تجارت خارجی خود یافت (ر.ک: شکل شماره ۲ و ۳). کشورهایی که مواضع سیاسی همسو با چین داشتند یا پیوندهایی همچون خواهرخواندگی بین شهرهای آن‌ها با چین منعقد شده بود، بیشترین کمک‌ها را در قالب اهدای ماسک دریافت کردند (Fuchs et. al., 2020, 1-4).

شکل شماره (۲). مقاصد صادرات تجهیزات پزشکی چین در سال ۲۰۱۹-۲۰۲۰

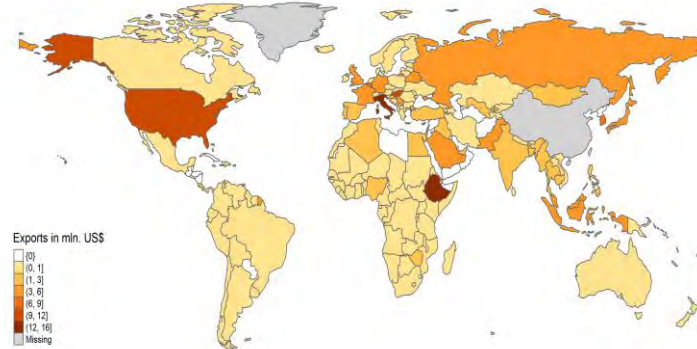

Source: Fuchs et. al., 2020

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

1. Andreas Fuchs
2. Mask Wars

شکل شماره (۳). مقاصد اهدای کمک‌های پزشکی چین در قالب دیپلماسی ماسک ۲۰۱۹-۲۰۲۰

Source: Fuchs et. al., 2020

نظرسنجی‌های انجام شده گویای این است که دیپلماسی سلامت در اصلاح چهره بین‌المللی چین بی‌تأثیر نبوده است. یافته‌های مؤسسه پیو^۱ درباره میزان محبوبیت چین نزد کشورها نشان می‌دهد که اولاً این محبوبیت در بین کشورهای کم‌برخوردار، بیشتر از کشورهای با اقتصاد توسعه یافته است؛ به بیان روشن‌تر، کشورهایی که بیشتر از کمک‌های چین برخوردار شده‌اند، دیدگاه مثبت‌تری داشته‌اند. ثانیاً، افراد ۱۸ تا ۲۹ ساله، نسبت به افراد ۵۰ سال به بالا، دیدگاه مثبت‌تری داشته‌اند. این شرایط، گویای این است که چین به خوبی توانسته است ذهنیت‌های تاریخی موجود درباره خود را در بین نسل‌های جدید این کشورها تغییر دهد. براساس این پژوهش، در بین کشورهای در حال توسعه، الجزایر (۷۰ درصد) و لبنان (۶۸ درصد)، بالاترین درصد نگاه مثبت به چین را به خود اختصاص داده‌اند و کشورهای کنیا، نیجریه، اوکراین، و تونس در رده‌های بعدی قرار دارند (Silver, Devlin & Huang, 2019). یافته‌های پژوهش دیگری در این باره نشان می‌دهد که محبوبیت چین در میان کشورهای آفریقایی قابل توجه است. برپایه این نظرسنجی، در کشورهایی که چین سرمایه‌گذاری‌هایی در حوزه زیرساخت‌ها (عمران، حمل‌ونقل، آموزش، و بهداشت) انجام داده است، برداشت مثبت در مورد پکن بیشتر بوده است؛ به‌عنوان مثال، چین در غنا، نیجریه، اوگاندا، گینه، ساحل عاج، بورکینافاسو و بوتسوانا بالاترین میزان محبوبیت را نسبت به کشورهای آفریقایی دیگر دارد. این مطالعه نشان می‌دهد که به‌طور کلی، ۶۳ درصد از شهروندان مورد بررسی در ۳۶ کشور آفریقایی، احساسات مثبتی در مورد کمک‌های چین داشته‌اند (Soule & Selormey, 2020).

1. Pew Research Center

۴-۴. افزایش قدرت نرم با ایجاد تصویر بازیگر مسئول و خیرخواه

همان گونه که دیپلماسی عمومی، گامی در راستای تحقق قدرت نرم کشورها در عرصه بین‌المللی به‌شمار می‌آید (Poorahmadi, 2012, 163)، به دیپلماسی سلامت نیز باید از همین منظر نگریست. منظور از قدرت نرم (همان گونه که جوزف نای اشاره کرده است) عبارت است از: «توانایی شکل دادن به اولویت‌ها و ترجیحات دیگران با تکیه بر عنصر اقناع‌سازی از طریق به‌کارگیری عنصر جذابیت» (Nye, 2008, 43). هدف قدرت نرم، نخست، افکار عمومی خارج و سپس، داخل است؛ از این رو، رفتار همراه با جذابیت قابل مشاهده، اما نامحسوس را تجویز می‌کند. حوزه بهداشت و سلامت، از جمله حوزه‌هایی است که به‌نظر کیکیبوش، به‌عنوان ابزاری برای بهبود شهرت سیاسی دولت‌ها عمل کرده است و دولت‌ها کوشیده‌اند تا با نشان دادن تعهد به مسائل اخلاقی و بهداشتی، موقعیت بین‌المللی خود را بهبود بخشند (Kickbusch, 2011, 3). نتایج پژوهش‌های انجام‌شده درباره دو کشور برزیل و کوبا نشان می‌دهد که چگونه بهداشت و سلامت می‌تواند در خدمت سیاست خارجی قرار گرفته و به افزایش قدرت نرم کشورها کمک کند (Bagheri Dolatabadi, 2021, 225). برخی از تحلیلگران همچون مادالنا پروکوپو^۱ و همکارانش بر این نظرند که در شرایطی که آمریکا و بسیاری از کشورهای اروپایی، وظیفه خود را برای حمایت از کشورهای فقیر آفریقایی فراموش کردند، چین از فرصت پیش‌آمده در نتیجه شیوع کرونا استفاده کرد و نشان داد که به چه میزان به کشورهای فقیر، متعهد است. برای کشورهای نیازمندی که از سوی تولیدکنندگان واکسن در دولت‌های غربی فراموش شده بودند، هیچ دلیلی برای به‌چالش کشیدن کیفیت کالاها و محصولات چینی وجود نداشت. در نتیجه، چین توانست خود را به‌عنوان رهبر بهداشت جهانی معرفی کند (Procopio, et. al., 2021, 2). در تاریخ ۱۸ مه ۲۰۲۰، شی‌جین‌پینگ در سخنرانی خود در سازمان جهانی بهداشت در ژنو اعلام کرد که چین، واکسن ارزان‌قیمت را به‌عنوان «کالای عمومی جهانی» در اختیار جهان خواهد گذاشت. رئیس‌جمهور چین، همچنین متعهد به پرداخت سه میلیارد دلار به سازمان جهانی بهداشت برای مبارزه با کرونا شد و در ماه اکتبر ۲۰۲۰، به برنامه کواکس پیوست؛ ابتکاری که از سوی سازمان ملل متحد، اتحادیه اروپا، و فرانسه درپیش گرفته شد و هدف آن، اطمینان از توزیع عادلانه واکسن در جهان بود (Rudolf, 2021, 5).

چین در این دوره، ۱۲۰۰۰ بسته کیت تشخیص بیماری به کشورهای آفریقایی فرستاد و جلسه‌های ویدیویی

را با وزیران بهداشت ۲۰ کشور آفریقایی برگزار کرد. همچنین، جک‌ما، میلیاردی چینی و بنیان‌گذار غول تجارت الکترونیکی علی‌بابا، بیست هزار بسته کیت تشخیص، صد هزار ماسک و هزار لباس محافظ را به هر یک از ۵۴ کشور آفریقایی اهدا کرد. افزون‌براین، در ۱۹ مارس، پکن اعلام کرد که قصد دارد یک مرکز تحقیقات پیشگیری و کنترل بیماری‌ها را در نایروبی راه‌اندازی کند (Procopio, 2020). چین، همچنین مجموعه گسترده‌ای از کمک‌های مالی و بهداشتی خود را برای کشورهای خاورمیانه، از جمله الجزایر، مصر، اردن، عربستان، امارات، ترکیه، ایران، سودان، عراق، مراکش، قطر، اردن، جیبوتی، کویت، عمان، اسرائیل، بحرین، فلسطین، سوریه، لبنان، و یمن فرستاد. این کمک‌ها، قدردانی طرف مقابل را به همراه داشته است و برخی از آن‌ها، همچون ایران و امارات، با نمایش پرچم چین بر روی مکان‌های گردشگری یا نمادهای ملی خود، تلاش کردند تا این قدردانی را منعکس کنند. مقامات برخی از کشورهای دیگر نیز در مصاحبه‌های مختلف، زبان به تقدیر از اقدامات چین گشودند (Zoubir, 2020, 3-7; Calabrese, 2022). اما در هیچ کجای جهان این کمک‌ها به اندازه اروپا برای پکن افتخار و برای طرف مقابل، سرشکستگی به همراه نداشت. در اروپا، رئیس‌جمهور صربستان با بوسیدن پرچم چین از پزشکان چینی استقبال کرد. مجارستان و ایتالیا که امید خود به کمک‌های اتحادیه اروپا را از دست دادند، دست به ستایش چین و انتقاد از هم‌تایان اروپایی خود زدند (CGTN, 2020). رسانه‌های چینی از این فرصت به خوبی استفاده کردند تا از کشور خود، چهره خیرخواهانه‌ای بسازند و روایت چینی از چگونگی شیوع کرونا در جهان را نشر دهند و از تخریب بیشتر وجهه این کشور در جهان پیشگیری کنند (Jacob, 2020, 374).

۴-۵. پیگیری برنامه‌های راهبردی چین

هرچند چین می‌کوشد تا این پیام را به جهان مخابره کند که این کشور با دیپلماسی سلامت خود، اهداف بشردوستانه‌ای را دنبال می‌کند، تردیدهای جدی‌ای درباره اهداف و نیت چین از پیگیری این دیپلماسی وجود دارد. یکی از عواملی که موجب افزایش این تردیدها شده است، نحوه انتخاب کشورهایی است که قرار است مقصد دیپلماسی سلامت چین باشند. در واقع، کمک پزشکی چین منوط به دخالت این کشور در تصمیم‌گیری‌های کشورهای کمک‌گیرنده در مورد تعاملات سیاسی با تایوان بوده است (Cheng, 2019, 2). همچنین، در سال‌های اخیر، رویکرد چین به کشورهای مقصد کمک‌های پزشکی، تا حد زیادی به سیاست‌های این دولت‌ها در مورد هنگ‌کنگ و نیز مواضع آن‌ها در مورد وضع حقوق بشر و آزادی‌های سیاسی در پکن گره خورده است. افزون‌براین، چین، بیشتر کشورهایی را به‌عنوان هدف انتخاب کرده است که به‌نوعی در ابتکار یک کمربند-یک جاده حضور و مشارکت دارند. روند کمک‌ها به کشورهای

افغانستان، پاکستان، ازبکستان، تاجیکستان، ایران، عراق، ترکیه، اردن، اوکراین، صربستان، مجارستان، لهستان، لتونی، استونی، و چک در بخش آسیا و اروپا، گویای این نکته است که کشورهایی که در مسیر جاده ابریشم سلامت قرار داشته‌اند، بیشترین کمک‌ها را دریافت کرده‌اند (Rudolf, 2021, 8). در واقع، مقامات چین از زمان شروع ابتکار یک کمربند-یک جاده بر همکاری‌های بهداشتی به‌عنوان یکی از بخش‌های توسعه اقتصادی-اجتماعی کلان^۱ تأکید کرده‌اند. برنامه اجرای سه‌ساله پیشبرد همکاری‌های بهداشتی (۲۰۱۷-۲۰۱۵) آغاز این حرکت بود که خود را در قالب طرح جاده ابریشم سلامت در سال ۲۰۱۷ در عرصه جهانی تثبیت کرد (World Health Organization). چین برای پیگیری این ابتکار به شیوه‌ای راهبردی، منعطف، و چندبعدی در قالب‌های دوجانبه، منطقه‌ای، و جهانی عمل کرده است؛ به گونه‌ای که هم می‌توان همکاری آن با کشورها را به صورت دوجانبه مشاهده کرد و هم در قالب نهادهایی همچون آسه‌آن^۲، اتحادیه عرب، و پیمان شانگهای؛ به‌عنوان مثال، چین از سال ۲۰۱۵ تاکنون، نشست‌هایی را در سطح وزیران بهداشت با ۱۷ کشور اروپای شرقی و مرکزی برگزار کرده است. در پرتو این همکاری‌ها، پکن هم تعاملات علمی با این دولت‌ها را پیگیری کرده و هم برای اجرای کامل برنامه یک کمربند-یک جاده، بسترسازی کرده است. این نشست‌ها و همکاری‌ها در دوران شیوع کرونا در اروپا با جدیت بیشتری دنبال شد و این کشورها به گونه‌ای گسترده از خدمات بهداشتی چین برخوردار شدند. ارسال بیشترین کمک‌های پزشکی به این بخش از اروپا، این ذهنیت را ایجاد کرده است که چین، در حال افزایش نفوذ خود در این بخش از قاره سبز است (Rudolf, 2021, 5). نظرسنجی‌های انجام شده در اروپا، حاکی از این است که سطح نگرش مثبت به چین در مدیریت کرونا از ۱۰ درصد به ۵۲ درصد افزایش یافته است و مردم اروپای مرکزی و شرقی (لهستان، چک، لتونی، استونی، و...) به خوبی از کالاهای بهداشتی چین استقبال کرده‌اند (Witchalls, 2020, 1).

نمونه دیگری که تاحدی گویای اهداف راهبردی چین از همکاری‌های بهداشتی با کشورهای دیگر است، ایران است. در حالی که تا پایان دولت دوازدهم، آهنگ ارسال واکسن سینوفارم به ایران به کندی انجام می‌شد، پس از تغییر دولت در ایران، به یک‌باره حجم واکسن‌های ارسالی افزایش یافت. به نظر می‌رسد، مهم‌ترین عامل تأثیرگذار بر این تغییر رویه، تفاوت سیاست خارجی دولت دوازدهم و سیزدهم و اراده

1. Holistic Socio-Economic Development
2. Association of Southeast Asian Nations (ASEAN)

سیاسی کارگزاران چین بوده است. در حالی که دولت روحانی، سیاست نگاه به غرب را دنبال می‌کرد و پس از انعقاد برجام در پیگیری قرارداد جامع همکاری‌های ۲۵ ساله دو کشور، به‌کندی عمل کرد (Caba-Maria, 2020, 245-275)، دولت ابراهیم رئیسی، از همان ابتدا اعلام کرد که سیاست نگاه به شرق را دنبال خواهد کرد. موضوع مهم برای پکن این است که اطمینان حاصل کند که ایران عزم جدی‌ای برای مشارکت با چین در طرح یک کمربند-یک جاده دارد و این کار را هرچه سریع‌تر پیش خواهد برد. امضای قرارداد همکاری‌های جامع ۲۵ ساله ایران و چین در واپسین ماه‌های دولت روحانی برای پکن نویدبخش یک افق روشن در آینده همکاری‌های دو کشور بود؛ به‌همین دلیل، با جابه‌جایی قدرت در ایران، روند تحویل واکسن سینوفارم، سرعت گرفت. برپایه آنچه در رسانه‌ها بازتاب یافته است، ایران از جمله کشورهایی است که ۸۰ درصد واکسن وارداتی خود (۱۱ میلیون دوز) را از چین تهیه کرده است. این در حالی است که کشورهای دیگر، تنها بخش بسیار کوچکی از ۱۷-۱۶ میلیون دوز واکسن خریداری شده توسط ایران در قالب برنامه کوآکس را تحویل داده‌اند (ILNA, 2021).

۶-۴. کمک به کسب منافع اقتصادی

چین در اواخر فوریه ۲۰۱۹، با کنترل تدریجی بیماری کرونا، به‌سرعت به نقش تازه خود، یعنی تأمین‌کننده ماسک و وسایل پیشگیری در جهان، روی آورد. از آنجا که بیشتر کارخانه‌های ماسک‌سازی جهان در چین هستند، چین، تقریباً، در موقعیت انحصار ارائه ماسک و کیت‌های پزشکی به جهان قرار گرفت. تقریباً همه کشورهای جهان، به‌ویژه کشورهایی که تجهیزات پزشکی کافی نداشتند، از پشتیبانی پزشکی پکن برخوردار شدند (Rudolf, 2021). این کشور در سال ۲۰۱۹، در مجموع، پنج میلیارد ماسک تولید کرد. این رقم با افزایش شیوع کرونا و نیاز جهانی به ماسک افزایش یافت؛ به‌گونه‌ای که در سال ۲۰۲۰ به حدود ۱۰ میلیارد رسید (Thomala, 2021). وزارت بازرگانی چین در ژانویه ۲۰۲۱ اعلام کرد، این کشور در سال ۲۰۲۰ بیش از ۲۲۰ میلیارد عدد ماسک صادر کرده است که معادل تقریباً ۴۰ عدد برای هر نفر در خارج از چین است. محموله‌های ماسک به‌تنهایی، ۳۴۰ میلیارد یوان (۵۲/۶ میلیارد دلار) درآمد برای این کشور به‌همراه داشته است. برپایه اعلام وزارت بازرگانی چین، این کشور افزون‌بر ماسک، در سال ۲۰۱۹، ۲/۳ میلیارد وسایل پیشگیری و یک میلیارد کیت تشخیص بیماری صادر کرده است (Medical Express, 2021, 1). افزایش میزان صادرات تجهیزات پزشکی در سال ۲۰۱۹، چنان‌بی سابقه بود که بر درآمد

سرمایه‌گذاران و فعالان عرصه صنعت پزشکی افزود؛ به‌عنوان نمونه، ارزش دارایی جیانگ رنشنگ^۱، سازنده واکسن ژیفی^۲، سه‌برابر شد و به ۱۹/۹ میلیارد دلار رسید. این شرایط برای سایر فعالان عرصه تجارت الکترونیک چین نیز خوب بود و آنان نیز در سال ۲۰۲۰، درآمدی حدود ۱/۵ تریلیون دلار به‌دست آوردند (Techxplore, 2021, 1-2).

برپایه داده‌های گمرک چین، پکن در سال ۲۰۱۹، ۹/۸ میلیارد دلار تجهیزات پزشکی و ۷/۴ میلیارد دلار، مواد شیمیایی رقمی که شامل مواد اولیه دارویی و آنتی‌بیوتیک‌ها می‌شود. به آمریکا صادر کرده است؛ این آمار، به‌نوعی وابستگی آمریکا به مواد دارویی و محصولات پزشکی چین را نشان می‌دهد که با اوج‌گیری کرونا در سال ۲۰۱۹-۲۰۲۰ و برنامه وزارت برنامه‌ریزی اقتصادی مرکزی چین برای دراختیار گرفتن تولید و توزیع تجهیزات پزشکی، دردهایی را برای واردات آمریکا از این کشور ایجاد کرد (Karen et.al., 2020, 11).

باوجود نگرانی‌های ایجادشده از سوی رسانه‌های غربی درباره کارایی و امنیت واکسن‌های چینی، در حال حاضر این کشور، بزرگ‌ترین صادرکننده واکسن کووید-۱۹ در جهان است. در نیمه نخست سال ۲۰۲۱، چین بیش از ۵۰۰ میلیون دوز واکسن به ۱۱۲ کشور جهان صادر کرده است (Tianqiong & Denise, 2021, 1). این کشور تا ماه مه ۲۰۲۱، ۲۵۲ میلیون دوز واکسن صادر کرده بود که ۴۲ درصد از کل تولید واکسن آن را دربر می‌گرفت. این رقم، معادل یک‌ششم کل تولید واکسن جهان است که با مقایسه آن با ۳۳۰ میلیون دوز واکسن تزریق‌شده در داخل آمریکا و سهم صادرات کشورهای اروپایی و روسیه، جایگاه چین در این عرصه آشکارتر می‌شود. اتحادیه اروپا، ۱۱۱ میلیون دوز (۱۱ درصد از کل تولید)، و روسیه ۶۹ میلیون دوز (۳۵ درصد از کل تولید) واکسن خود را صادر کرده‌اند (Global Times, 29 July 2021). مجموع صادرات واکسن اروپا، روسیه، و آمریکا به جهان با صادرات چین به‌تنهایی برابری نمی‌کند. چین حتی در انتخاب کشورهای دریافت‌کننده واکسن نیز با کشورهای غربی متفاوت بوده است. درحالی‌که این کشورها، واکسن خود را به کشورهای با اقتصاد متوسط‌به‌بالا و بیشتر در داخل اروپا فروخته‌اند، پکن آن را به کشورهای گوناگون، به‌ویژه کشورهای درحال توسعه، صادر کرده است. به‌گفته اداره کل گمرک چین، صادرات ابزار و تجهیزات پزشکی چین در سال ۲۰۲۰ نسبت به سال

پیش از آن، ۴۰/۵ درصد رشد داشته و به ۱۸/۱۳۸ میلیارد دلار رسیده است. لی کویون^۱، سخنگوی گمرک چین، در این باره اعلام کرده است که صادرات برخی محصولات مرتبط با پزشکی، از جمله ماسک و دارو، در سال ۲۰۲۰ تا ۳۱ درصد افزایش یافته است (ر.ک: جدول شماره ۱). برپایه گزارش اداره کل گمرک چین، در نیمه نخست سال ۲۰۲۰، کل صادرات تجهیزات پزشکی چین به ۱۶/۳ میلیارد دلار رسید که سالانه بیش از ۲۲ درصد افزایش داشته است. بیشتر دستگاه‌های صادر شده به ایالات متحده، ژاپن، و انگلیس ارسال شده‌اند (Global Times, 2021, 1). براساس گزارش انجمن تجهیزات پزشکی چین، برخی از تجهیزات پزشکی مرتبط با تشخیص کووید-۱۹ در سال ۲۰۲۰، رشدی استثنائی را تجربه کردند؛ برای مثال، صادرات داماسنج‌های مادون قرمز در نیمه نخست سال ۲۰۲۰ بیش از ۲۳۵۸ درصد افزایش یافت و ارزش تجاری آن به ۱۰۵۹ میلیارد دلار رسید (Global Times, 2021, 2).

جدول شماره (۱). مقایسه میزان تولید و صادرات تجهیزات و وسایل پزشکی چین در سال ۲۰۱۹-۲۰۲۰

ردیف	عنوان	۲۰۱۹	۲۰۲۰
۱	تولید و صادرات ماسک	۵ میلیارد دلار	۵۰ میلیارد عدد
۲	روپوش پزشکی و تجهیزات محافظتی شخصی	۶ میلیارد دلار	۱۷ میلیارد دلار
۳	سایر تجهیزات محافظتی چشم و صورت (به جز ماسک)	۱۰ میلیارد دلار	۱۴ میلیارد دلار
۴	دستکش	۴ میلیارد دلار	۸ میلیارد دلار
۵	کیت تشخیص	۱ میلیارد دلار	۴ میلیارد دلار
۶	تجهیزات پزشکی	۹/۸ میلیارد دلار	۱۶/۳ میلیارد دلار
۷	صنایع بهداشتی	۶/۹ میلیارد دلار	۹/۱ میلیارد دلار

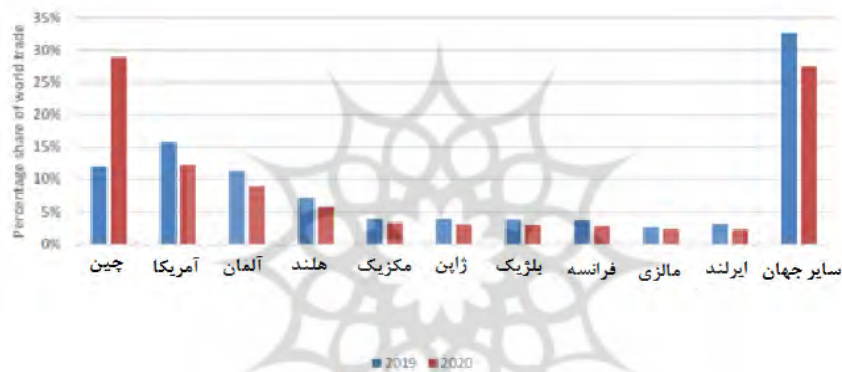
Sources: Xinhua Agency, 2022; Statista, 2021, IPSOS, 2020, Sutter, 2020:23

نگاهی به صادرات محصولات حیاتی برای مقابله با کووید-۱۹ نشان می‌دهد که این بازار در اختیار چین، آلمان، و آمریکا است که همچنان، بزرگ‌ترین تاجران این کالاها هستند (ر.ک: نمودار شماره ۱). کشورهای ژاپن، مالزی، مکزیک، بلژیک، فرانسه، ایرلند، و هلند در رتبه‌های بعدی قرار دارند. روی هم رفته این ۱۰ کشور، با بیش از ۷۲ درصد صادرات جهان، برترین رتبه‌ها را در این حوزه به خود اختصاص داده‌اند (WTO, 2020, 4). میزان واردات و صادرات چین در سال ۲۰۱۹-۲۰۲۰ برای کالاهای

1. Li Kuiwen

حیاتی مقابله با کووید-۱۹ رشدی ۲۰۶/۸ درصدی را تجربه کرد. در حالی که این کشور با ۱۲ درصد در صدر جدول سال ۲۰۱۹ قرار داشت، این برتری را با ارتقا به مرتبه ۲۸/۹ در نیمه نخست سال ۲۰۲۰، حفظ کرد (WTO, 2020, 4). میزان درآمد صنایع بزرگ بهداشتی چین برای سال ۲۰۱۸، ۵/۴ میلیارد دلار، سال ۲۰۱۹، ۶/۹ میلیارد دلار، و سال ۲۰۲۰، ۹/۱ میلیارد دلار برآورد شده است. همچنین، پیش‌بینی شده است که درآمد ۱۲۴۶ میلیارد دلاری داروهای گیاهی سنتی چین در سال ۲۰۱۸، در سال ۲۰۲۲ به ۱۷۰۸ میلیارد دلار و در سال ۲۰۲۴ به ۲۰۰۸ میلیارد دلار برسد که جهش ۶۱/۱۶ درصدی را نشان می‌دهد. پیش‌بینی‌ها حاکی از این است که تا سال ۲۰۲۴، بازار تجهیزات پزشکی در جهان ۳۱/۵۶ و در چین ۵۲/۴۶ درصد رشد خواهد کرد (IHE, 2021, 1). گزارش کنگره آمریکا در این باره نیز بیانگر این است که «در حالی که جهان همچنان با بیماری کرونا دست و پنجه نرم می‌کند، چین، صادرات تجهیزات پزشکی را در اولویت خود قرار داده است» (Karen et al., 2020, 1).

نمودار شماره (۱). مقایسه سهم صادرکنندگان محصولات حیاتی مقابله با کووید-۱۹ در نیمه نخست ۲۰۱۹ و ۲۰۲۰

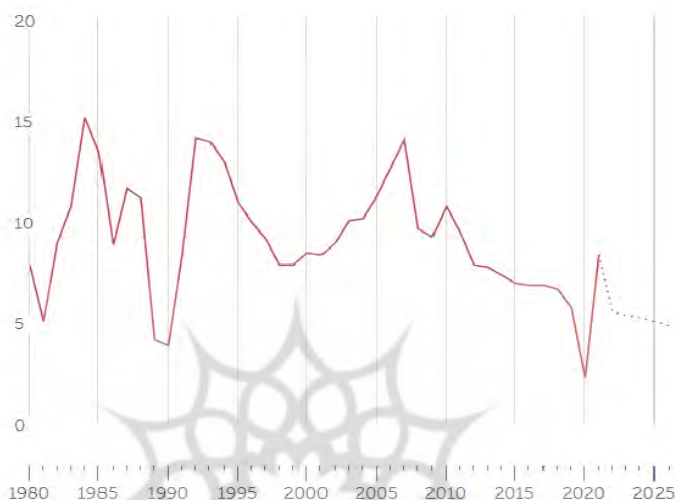
Source: WTO, 2020

۵. تأثیر دیپلماسی سلامت بر اقتصاد چین

دولت چین در سال ۲۰۱۲، هدف بلندمدتی را برای خود ترسیم کرد و آن هدف چیزی نبود جز اینکه تا سال ۲۰۴۹، یعنی ۱۰۰ سال پس از تأسیس جمهوری خلق چین، این کشور باید به وضعی کاملاً توسعه یافته و مرفه تغییر جایگاه دهد. تا پیش از شیوع کرونا و روند رکود اقتصادی جهان، این هدف با توجه به موفقیت‌هایی که چین از آغاز اصلاحات اقتصادی در سال ۱۹۷۸، در پیش گرفته بود، امکان‌پذیر به نظر می‌رسید، اما با وقوع کرونا، تردیدها درباره آن بیشتر شد و حتی برخی از کارشناسان ترجیح دادند آن را با جملاتی همچون «سخت است» و «نمی‌توان تضمین کرد» توصیف کنند (Dollar, Huang & Yao, 2021).

16. نگاه این گروه از کارشناسان بیشتر به شرایط داخلی و بین‌المللی چین بود. چین در داخل کشور خود با چالش‌های جدی‌ای همچون افزایش سن جمعیت، شکاف روستایی-شهری، نظام مالی توسعه‌نیافته، نوآوری ناکافی، فساد، و اتکا به منابع انرژی مبتنی بر کربن، روبه‌رو است. افزون‌براین، روابط اقتصادی خارجی این کشور با تعدادی از شرکای اصلی‌اش همچون آمریکا، اروپا، و استرالیا، مناقشه‌برانگیز شده است و این امر می‌تواند موانع تجاری و سرمایه‌گذاری در این کشور را افزایش دهد.

نمودار شماره (۲). رشد تولید ناخالص داخلی چین بر حسب درصد سالیانه

Source: IMF Data, April 2021

این بدبینی‌ها زمانی شدیدتر شد که کرونا بسیاری از ابعاد اقتصادی-سیاسی جهانی‌شدن، همچون کاهش تعرفه‌ها، آزادی تجارت، جریان آزاد اطلاعات و سرمایه، کم‌رنگ شدن مرزها، اندیشه‌های فراملی‌گرایانه، و تعاملات اقتصادی آسان‌تر را متأثر کرد (Azevêdo, 2020, 1-2). میزان مصرف کالاها کاهش یافت؛ دولت‌ها مرزهای خود را به‌روی واردات بستند؛ در جریان عرضه و تقاضا برای کالاها، اختلال ایجاد شد؛ شاخص‌های سهام در بورس‌های بین‌المللی افت کرد؛ بسیاری از شغل‌ها از دست رفتند یا برای مدتی دچار وقفه شدند؛ گردشگری متوقف شد؛ شاخص ارزش تجارت جهانی افت کرد و تورم جای آن را گرفت (CCSA, 2020, 22). باین حال، چین توانست برخلاف هم‌تایان غربی خود، به‌سرعت با شرایط پیش‌آمده انطباق پیدا کند و دوباره به شرایط پیش از کرونا بازگردد. این کشور توانست از خود کفایی واقعی به

بزرگ‌ترین کشور تجاری جهان و در سال ۲۰۲۰ به بزرگ‌ترین جذب‌کننده سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی تبدیل شود (Dollar, Huang & Yao, 2021, 19). همچنین، پیش‌بینی‌های منفی، خیلی زود جای خود را به امیدواری داد (ر.ک: نمودار شماره ۲)؛ به گونه‌ای که صندوق بین‌المللی پول، پیش‌بینی کرده است که اقتصاد جهانی ۶ درصد در سال ۲۰۲۱ و ۴/۹ درصد در سال ۲۰۲۲ رشد کند (IMF, 2021, 1) و در این میان، سهم چین برای سال ۲۰۲۱، ۸/۱ درصد باشد (IMF, 2021, 6). **پیش‌بینی که با گذر زمان تایید گردید و در سال ۲۰۲۱ رشد چین به رقم ۸/۴ درصد رسید (IMF, 2023)**. با توجه به آنچه در بخش پیشین درباره دیپلماسی سلامت توضیح داده شد، به نظر می‌رسد که گذشته از برنامه‌های موفق اقتصادی پکن، دیپلماسی سلامت نیز در کسب این موفقیت تأثیرگذار بوده است.

نتیجه‌گیری

تداوم رشد اقتصادی چین به صادرات و ارز حاصل از آن بستگی دارد. این کشور، نیازمند آن است که همچنان شرکت‌های بزرگ تولیدی را در داخل خود حفظ کند تا ضمن تأمین نیازهای داخلی، بر قدرت صادرات آن بیفزایند. **در نقطه مقابل، اقتصاد جهان نیز تا حد زیادی به اقتصاد چین گره خورده است؛ زیرا، این کشور به مرکز مهم عرضه و تقاضای جهان تبدیل شده است. اگر نتوان گفت دیپلماسی سلامت، یگانه عامل احیای اقتصاد چین در دوران کرونا بوده است، با اطمینان می‌توان گفت که یکی از عوامل اصلی و مؤثر در این حوزه بوده است.** دیپلماسی سلامت به چین کمک کرد تا اولاً چهره بین‌المللی خود را که در اذهان عمومی به دلیل رویدادهای سیاسی‌ای همچون میدان تیان‌آن‌من یا شروع بیماری کرونا از شهر ووهان چین ایجاد شده بود، تا حدی ترمیم کند و نگاه‌ها را از این موضوعات به سوی کمک‌های بهداشتی چین (ماسک، دستگاه‌های کمک‌تنفسی، کیت‌های تشخیص بیماری، اهدای واکسن، و...) سوق دهد. ثانیاً، در پرتو این کمک‌ها، راه خود را به درون اقتصاد کشورهای نیازمند کمک‌های بهداشتی، به ویژه کشورهای در حال توسعه، باز کند تا بتواند از مزیت‌های این کشورها در زمینه مواد اولیه تولید و بازار فروش، استفاده کند. ثالثاً، خود را یک بازیگر مسئول و خیرخواه معرفی کرد و اعتماد به مدیریت جهانی خود را در شرایط فروگذاری نقش رهبری از سوی آمریکا، افزایش داد. این سیاست‌ها به چین کمک کرده است تا بهتر برای برنامه‌های راهبردی و بلندمدت خود، همچون ابتکار یک کمربند-یک جاده، برنامه‌ریزی کند و آن را با سرعت بیشتری پیگیری کند. موفقیت به دست آمده در دیپلماسی سلامت چین، حاصل دو دهه برنامه‌ریزی و اصلاح ساختارها در حوزه بهداشت، صنعت، و سیاست خارجی این کشور بود. تنوع‌بخشی به منابع درآمدی کشور، از جمله برنامه‌هایی بود که چین از سال ۲۰۰۱ شروع کرد و در قالب آن، صادرات دارو و

تجهیزات پزشکی را در دستور کار خود قرار داد. این برنامه‌ریزی به‌موقع، سبب شد که حتی ایالات متحده آمریکا نیز با همه رقابت‌های اقتصادی و جنگ‌های تعرفه‌ای با پکن، در سال ۲۰۱۹ و در دوره اوج کرونا، به کمک‌های پزشکی این کشور محتاج شود. اکنون به جرئت می‌توان گفت، دیپلماسی سلامت به بخشی فعال در سیاست خارجی چین تبدیل شده و چین خواهد کوشید تا در پرتو کمک‌های پزشکی، اعطای وام‌ها، و صدور تجهیزات پزشکی و دارو، نفوذ خود را در کشورهای بزرگ، کمتر به آن‌ها توجه دارند، گسترش دهد.

References

- Abbasi khoshkar, A. (2020). Global Spread of Coronavirus and Soft Power Management: A Case Study of Chinese Soft Power Management. *Soft Power Studies*, 9(2), 119-143. [in Persian].
- Amaya, A. B. & Lombaerde, P. D. (2019). Multi-Level Health Governance and Health Diplomacy. *Regions and Cohesion*, 9(1), 86-92.
- Azevêdo, R. (2020). Trade Set to Plunge as COVID-19 Pandemic Upends Global Economy. *World Trade Organization*, https://www.wto.org/english/news_e/pres20_e/pr855_.html.
- Bagheri Dolatabadi, A. (2021). Health Diplomacy as Soft Power: Lessons from Brazil and Cuba for Iran. *Soft Power Studies*, 11(1), 225-260. [in Persian].
- Brautigam, D. (2009). *The Dragons' Gift: The Real Story of China in Africa*. New York: Oxford University Press.
- Blumenthal, S. J.; Schlissel, E. (2017). *Health Diplomacy: A Prescription for Peace*. Huff Post, https://www.huffpost.com/entry/health-diplomacy-a-prescr_b_73267.
- Burchill, Scott. et.al. (2012). *Theories of International Relations*. Translation by Homeira Moshirzadeh and Ruhollah Talebi Arani, Tehran: Mizan.
- Caba-Maria, F. (2020). Iran-China Relations: A Game Changer in the Eastern World. In Francisco José B. S. Leandro, Carlos Branco and Flavius Caba-Maria. *The Geopolitics of Iran*. Singapore: Palgrave Macmillan.
- Cao, J. (2020). Toward a Health Silk Road: China's Proposal for Global Health Cooperation. *China Quarterly of International Strategic Studies*, 6, (1), 19-35.
- Calabrese, J. (2022). China's Health Silk Road and the BRI Agenda in the Middle East. *Middle East Institute*, 11 January, https://www.mei.edu/publications/chinas-health-silk-road-and-bri-agenda-middle-east#_ftnref14
- CGTN (2020). [Serbian President Kisses Chinese Flag as Support Team Arrives](https://news.cgtn.com/news/2020-03-22/Serbian-president-kisses-Chinese-flag-as-support-team-arrives--P3FlpiEMBa/index.html). *CGTN Politics*, 22 March, <https://news.cgtn.com/news/2020-03-22/Serbian-president-kisses-Chinese-flag-as-support-team-arrives--P3FlpiEMBa/index.html>
- CGTN (2021). China Exports COVID-19 Vaccines to Over 40 Countries: MOFCOM. *CGTN News Agency*, 7 June, <https://news.cgtn.com/news/2021-06-07/China-has-exported-COVID-19-vaccines-to-over-40-countries-MOFCOM-10Ttbr0noMo/index.html>
- Chaziza, M. (2021). Chinese Health Diplomacy and the Maghreb in the COVID-19 Era. *Middle East Institute*, 23 February, <https://www.mei.edu/publications/chinese-health->

- diplomacy-and-maghreb-covid-19-era#_ednref5
- Cheng, C. (2019). *The Logic behind China's Foreign Aid Agency*. *Carnegie Endowment for International Peace*, 21 May, <https://carnegieendowment.org/2019/05/21/logic-behind-china-s-foreign-aid-agency-pub-79154>.
- Committee for the Coordination of Statistical Activities (CCSA) (2020). How COVID 19 is Changing the World. *HDR*, <http://hdr.undp.org/en/content/how-covid-19-changing-world-statistical-perspective>.
- Davies, S. E. (2010). What Contribution can International Relations Make to the Evolving Global Health Agenda? *International Affairs*, 86(5), 1167-1190.
- Dollar, D., Huang, Y. & Yao Y. (2021). Global Clout, Domestic Fragility, Finance & Development. *International Money Found*, June 2021, <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2021/06/pdf/the-future-of-china-dollar-huang-yao.pdf>.
- Drager, N. & Fidler, D. P. (2004). Managing Liberalization of Trade in Services from a Health Policy Perspective. *Trade and Health Notes*, 1(1). February 2004, www.who.int/trade/resource/en/GATSFoldout_e.pdf.
- Fan, J. (2019). The American Dream Is Alive in China. *Palladium Magazine*, 11 October, <https://palladiummag.com/2019/10/11/the-american-dream-is-alive-in-china/>.
- Fauci, A. S. (2007). The Expanding Global Health Agenda: A Welcome Development. *Nature Medicine*, 13(10), 1169-1171.
- Fidler D. P. (2005). Health as Foreign Power: Between Principle and Power. *The Whitehead Journal of Diplomacy and International Relations*, 525(1), 174-194.
- Friedman, T. (2000). *The Lexus and the Olive Tree*. London: [Farrar, Straus and Giroux](#).
- Fuchs, A. et.al. (2020). China's Mask Diplomacy: Political and Business Ties Facilitate Access to Critical Medical Goods during the Coronavirus Pandemic. *VOX EU*, 16 September, <https://voxeu.org/article/china-s-mask-diplomacy>.
- Gauttam, P., Singh, B. & Kaur, J. (2020). Covid-19 and Chinese Global Health Diplomacy: Geopolitical Opportunity for China Hegemony? *Millennial Asia*, 3(1), 318-340.
- Global Times (2021). China Leads the World in Coronavirus Vaccinations, Vaccine Exports. *Global Times*, 29 July, <https://www.globaltimes.cn/page/202107/1229979.shtml>.
- Global Times (2021). China's Medical Devices Exports up More than 40% in 2020 Amid Fight against COVID-19. *Global Times*, 14 Jun, <https://www.globaltimes.cn/page/202101/1212791.shtml>.
- González, R. (2021). China Harnesses 'Health Diplomacy' to Strengthen its Foothold in the Middle East. *Equal Times*, 14 July 2021, <https://www.equaltimes.org/china-harnesses-health-diplomacy>.
- Guzzini, S. (2018). Hans J. Morgenthau and the Three Purposes of Power. *DIIS Working Paper*, 4(1), 1-35.
- Hackbarth, J. R. (2009). Soft Power and Smart Power in Africa. *Strategic Insights*, 8(1), 1-19.
- Hadian, N. & Ahadi, A. (2009). The Conceptual Position of Public Diplomacy. *Foreign Relations Quarterly*, 1(3), 117-85. [in Persian].
- Hatton, C. (2020). Jack Ma: The Billionaire Trying to Stop Coronavirus (and fix China's reputation). *BBC News*, April 25, <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-52325269#:~:text=Ma%20has%20also%20donated%20millions,from%20Chinese%20into%2016%20languages>.

- Jacob, J. T. (2020). To Tell China's Story Well': China's International Messaging during the COVID-19 Pandemic. *China Report*, 56(3), 374-392.
- IHE (2021). China's Authoritative B2B Fair for Health Industry. The 30th China (Guangzhou) International Health Industry Expo, 24-26 Sep. *China Import and Export Fair Complex*, <http://i.gzyfzl.com/invitation/2021/IHE-en-s.pdf>.
- ILNA Agency (2021). 80% of COVID-19 Vaccine imported from China. *ILNA Agency*, 20 July, <https://www.ilna.news/Section-economy-4/1106667-of-covid-vaccine-imported-from-china>.
- IMF (2021). World Economic Outlook Update: Fault Lines Widen in the Global Recovery. *International Monetary Fund*, July 2021, <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2021/07/27/world-economic-outlook-update-july-2021>
- IMF (2023). People's Republic of China and the IMF. *International Monetary Fund*, October 2023, <https://www.imf.org/en/Countries/CHN>
- IPSOS (2020). *Looking at the Impact of COVID-19 on the Economy & the MedTech Industry in China*. <https://www.ipsos.com/en/looking-impact-covid-19-economy-medtech-industry-china>.
- Kadetz, P. (2013). Unpacking Sino-African Health Diplomacy. *St Antony's International Review*, 8(2), 149-172.
- Karen, M., Schwarzenberg, A. B., Sutherland, M. D. (2020). COVID-19: China Medical Supply Chains and Broader Trade Issues. *Congressional Research Service*, December 23, <https://fas.org/sgp/crs/row/R46304.pdf>.
- Kickbusch, I. (2011). Global Health Diplomacy: How Foreign Policy Can Influence Health. *British Medical Journal*, 342(3), 1-7.
- Kobierecka, A., Kobierecki, M.M. (2021). Coronavirus Diplomacy: Chinese Medical Assistance and its Diplomatic Implications. *International Politics*, 8 March, <https://link.springer.com/content/pdf/10.1057/s41311-020-00273-1.pdf>.
- Li, H. (2020). Coronavirus Diplomacy: China's Opportunity Time to Aid Africa. *The Africa Report*, 24 April, <https://www.theafricareport.com/26750/coronavirus-diplomacy-chinas-opportune-time-to-aid-africa/>.
- Mathiason, N. (2008). New Fight for Congo's Riches. *The Guardian*, June 28, 2008, Business. <https://www.theguardian.com/business/2008/jun/29/mining.congo>.
- McCormick, D. (2008). China & India as Africa's New Donors: The Impact of Aid on Development. *Review of African Political Economy*, 35(115), 73-92.
- Medical Express (2021). China Exported More Than 220 Billion Masks in 2020: Government. *Medical Express*, 29 January, <https://medicalxpress.com/news/2021-01-china-exported-billion-masks.html>.
- Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China (2018). *Forum on China-Africa Cooperation Beijing Action Plan (2019-2021)*. 9 September, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/2649_665393/201809/t20180910_679538.html.
- Nakamura, K. H.; Weed, M. C. (2009). U.S. Public Diplomacy: Background and Current Issues. *Congressional Research Service*, December 18.
- National Health Commission of the People's Republic of China (2017). *Beijing Communiqué of the Belt and Road Health Cooperation & Health Silk Road*. 18 August, http://en.nhc.gov.cn/2017-08/18/c_72257.htm.
- Nye, J. (2008). *Soft Power. Translation by Mohsen Rouhani and Mehdi Zolfaghari*. Tehran: Imam Sadegh University Press. [in Persian].

- Poorahmadi, H. (2010). *Soft Power and Foreign Policy of Iran*. Qom: Boustan-E-Ketab. [in Persian].
- Procopio, M. (2020). China's Health Diplomacy in Africa: Pitfalls behind the Leading Role. *ISPI*, 7 Avril, <https://www.ispionline.it/en/publicazione/chinas-health-diplomacy-africa-pitfalls-behind-leading-role-25694>.
- Procopio, M., Bretherton, H. & Alden, Ch. (2021). Ask the Experts: Has China Successfully Employed 'Health Diplomacy' to Promote its Leadership Role as a Purveyor of Global Public Goods? *The China Foresight Forum (London)*, 18 March, <https://blogs.lse.ac.uk/cff/2021/03/18/ask-the-experts-has-china-successfully-employed-health-diplomacy-to-promote-its-leadership-role-as-a-purveyor-of-global-public-goods/>.
- Roy, D. (2020). China's Pandemic Diplomacy. *Asia Pacific Issues*, 144(1), <https://www.eastwestcenter.org/publications/chinas-pandemic-diplomacy>.
- Rudolf, M. (2021). *The Belt and Road Initiative (BRI) in Action*. *Stiftung Wissenschaft und Politik*. <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2021C09/>
- Silver, L., Devlin, K. & Huang, Ch. (2019). *Attitudes toward Chinas*. *Pew Research Center*, December 5, <https://www.pewresearch.org/global/2019/12/05/attitudes-toward-china-2019/>.
- Silver, L., Devlin, K. & Huang, Ch. (2021). Large Majorities Say China Does Not Respect the Personal Freedoms of Its People. *Pew Research Center*, June 30, <https://www.pewresearch.org/global/2021/06/30/large-majorities-say-china-does-not-respect-the-personal-freedoms-of-its-people/>.
- Soule, F., Selormey, E. E. (2020). How Popular is China in Africa? *New Survey Sheds Light on What Ordinary People Think*. *The Conversation*, November 18, <https://theconversation.com/how-popular-is-china-in-africa-new-survey-sheds-light-on-what-ordinary-people-think-149552>.
- State Council of the People's Republic of China (2011). *China's Foreign Aid*. *Beijing: State Council Information Office*.
- Statista (2021). *Export Volume of Personal Protective Equipment from China in 2020, by Product Type*. January, <https://www.statista.com/statistics/1269002/china-export-volume-of-medical-protective-equipment/>.
- Sutter, K. M. (2020). COVID-19: China Medical Supply Chains and Broader Trade Issues. *Congressional Research Service*, 23 December, <https://sgp.fas.org/crs/row/R46304.pdf>.
- Techxplore (2021). China's Super Rich Got \$1.5 Trillion Richer during Pandemic: Report. *Techxplore*, October 20, <https://techxplore.com/news/2020-10-fortunes-china-internet.html>.
- Telias D., Urdinez, F. (2021). China's Foreign Aid Political Drivers: Lessons from a Novel Dataset of Mask Diplomacy in Latin America during the COVID-19 Pandemic. *Journal of Current Chinese Affairs*, October 2021, 1-29.
- Thomala, L. L. (2021). Annual Production Volume of Face Masks in China from 2017 to 2021. *Statista*, 26 May, <https://www.statista.com/statistics/1094428/china-medical-mask-daily-production-volume-by-type/>.
- Tianqiong, J. & Denise, J. (2021). China Exports 500 Million Covid-19 Vaccine Doses in First Half. *Caixin Agency*, July 14, <https://www.caixinglobal.com/2021-07-14/china-exports-500-million-covid-19-vaccine-doses-in-first-half-101739942.html>.
- Trading Economics (2023). China Coronavirus COVID-19 Vaccination Total. 27 October,

Trading Economics website, <https://tradingeconomics.com/china/coronavirus-vaccination-total>

Verma, R. (2020). China's Diplomacy and Changing the COVID-19 Narrative. *International Journal: Canada's Journal of Global Policy Analysis*, 75 (2), 248-258.

Watt, N.F., Gomez, E.J. & McKee, M. (2013). Global Health in Foreign Policy—and Foreign Policy in Health? Evidence from the BRICS. *Health Policy Plan*, 29(6), 763-773.

WHO (2020). *Health Diplomacy*. World Health Organization. <http://www.emro.who.int/health-topics/health-diplomacy/index.html>.

Witchalls, C. (2020). *Covid-19: Lessons from China's Public Diplomacy in the EU*. <https://theconversation.com/covid-19lessons-from-chinas-public-diplomacy-in-the-eu-140890>.

Wong, B. (2020). China's Mask Diplomacy. *The Diplomat*, 25 March, <https://thediplomat.com/2020/03/chinas-mask-diplomacy/>

World Health Organization (2017). Towards a Health Silk Road. August 18, <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/towards-a-health-silk-road>.

WTO (2020). Trade in Medical in the Context of Tackling Covid-19: Developments in the First Half of 2020. *World Trade Organization*, 22 December, https://www.wto.org/english/tratop_e/covid19_e/medical_goods_update_e.pdf.

Xinhua Agency (2022). *Xinhua Headlines: China Expands COVID-19 Test Kits Production to Meet Surging Global Needs*. 6 February, <http://www.xinhuanet.com/english/20220206/dd569c784cce492b8a287db88abd682d/c.html>

Yang, Sh. (2021). Rising-Power Competition: The Covid-19 Vaccine Diplomacy of China and India. *National Bureau of Asian Research (NBAR)*, March 19, <https://www.nbr.org/publication/rising-power-competition-the-covid-19-vaccine-diplomacy-of-china-and-india/>.

Youde, J. (2005). Enter the Forth Horseman: Health Security and International Relations Theory. *Whitehead Journal of Diplomacy and International Relations*, 6(1), 193-208.

Zoubir, Y. H. (2020). China's 'Health Silk Road' Diplomacy in the MENA. *Regional Programme Political Dialogue and Regional Integration in the Southern Mediterranean*. <https://www.kas.de/en/web/poldimed/single-title/-/content/china-s-health-silk-road-diplomacy-in-the-mena>.

